

GAS-meetood

Kietâkirje, versio 5

Seija Sukula, Kirsi Vainiemi já Ilona Autti-Rämö

Kela

PL 450, 00056 Kela

Puhelin 020 634 11

ovdânommâ.suhânommâ@kela.fi

www.kela.fi

Siskáldâsluvâttâllâm

1	GAS-meetood kevttim Kela vajoditmist.....	3
2	GAS-tuáváduvah.....	4
3	Uulmij asâttem	5
3.1	Uulmij identifisistem.....	5
3.2	Ulme nomâttem	6
3.3	Indikaattor valjim	7
3.4	Ciäkkáduv valjim	7
3.5	Uulmij tärhistem já máhđuliih čuolmah.....	9
4	Vajoditmist sooppâm.....	10
5	Uulmij juksâm.....	11
6	Kirjálâšvuotâ.....	11
7	Lahtoseh.....	13
	Lahtos 1. GAS-mättim porthááh.....	13
	Lahtos 2. T-lohoárvutavlustâh (T-score).....	14

Tavlustuvah

Tavlustâh 1. GAS-vuáđutuáváduvah	4
Tavlustâh 2. GAS-ciäkkâdâh já nubástus kuvvim.....	9

Taat kietâkirje lii uánihis uápásmittem GAS-meetood kiävtun já vuáđuduvá algâalgâlii Kiresuk já iärásij (1994) almostittem paargon. Kietâkirje kiävttoo oovtâst Jieččân ulmeh -luámáttuvván.

Čáallám Seija Sukula, Kirsi Vainiemi já Ilona Autti-Rämö (2010). Versio 5 (2021).

1 GAS-meetood kevttim Kela vajoditmist

Taan kietâkirje ulmen lii toimâđ uulmij asâttem já árvuštâllâm keevâtlîi pargo pargoniävvun sierâlágán tiilijn. Pyereest asâttum ulmeh láá vajodittem vuáđuruŋo. Ulmeh tuáimih tooimâ čujotteien já pyehtih vajodittem alda äšsigâs argâeellim. Ohtsâš ulme lii čielgâsub já äšsigâs tiätá, moos vajodittem viggá.

GAS-meetood (Goal Attainment Scaling) kiävttoo uulmij aasâtmân já árvuštâlmân Kela vajoditmist. Kela almostitij ive 2010 metodân kyeskee kietâkirje palvâluspyevtitteiei já tiervâsvuođâhuolâttâs kiävtun. Toos lasseen Kela pyevtittij Jieččân ulmeh -luámáttuv uulmij asâttem já árvuštâllâm várás.

Jieččân ulmeh -luámáttâh uđâsmittui ive 2015 oovtâst maaŋgâáammâtlijn pargojuávhoin. Jieččân ulmeh -luámáttuv kielâ lii puohatum aldeláá äšsigâs argâkielâ. Ulmen lii, ete pargeeh sárnuh äšsigâsân tuš jieijâs uulmij aasâtmist, iäge keevti innig viereskielâ saanijd, tego ovdâmerkkân GAS. Uulmij asâttem ohtâvuodâst ij innig kevttuu nummeerlâš ciäkkâdâh, peic ciäkkâduv numerijen lii merhâšume tuš, ko T-lohoárvu rekinistoo.

Ive 2015 almostui GAS – Menetelmästä sovellukseen (Metodist heiviittâsân) -kirje, mast kovvejuvvojeh meetood heiviittâsah já ton hástuseh syemmilii vajodittemvuáháduvâst (Sukula, Vainiemi, Laukkala 2015).

GAS-meetood lii meid ohtâ uási Kela vajodittem hiäđu árvuštâlmist. Lasetiäđuh vajodittem hiäđu árvuštâlmist láá Kela oovtâstpargokuoimij nettisiijđoin saajeest Palveluntuottajille – Kuntoutuksen mittaaminen ja arvointi (Palvâluspyevtitteiei – Vajodittem mittedem já árvuštâllâm).

2 GAS-tuáváduvah

Tavlustâh 1. GAS-vuáđutuáváduvah

Algâalgâlâš tuávâdâh	Sämikielâlâš tuávâdâh
goal	ulme
goal attainmentscaling	uulmij juksâm mittedeijee ciäkkâdâh
weight (the goals)	miäruštâllâđ (jieškote-uv uulmán) tiäduttemáárvu
importance	tehálâšvuotâ
difficulty	vaigâdvuotâ
level of attainment	juksum tääsi
much less than expected level (-2)	čielgâsávt vyeleeb ko vuordum
somewhat less than expected level (-1)	mottoom verd vyeleeb ko vuordum
expected level of outcome (0)	ulmetääsi
somewhat more expected (+1)	mottoom verd aaleeb ko vuordum
much more than expected (+2)	čielgâsávt aaleeb ko vuordum

Suomâkielâlîih GAS-meetood tuáváduvah láá jurgâlum Kiresuk já iärásij (1994) kevttim engâlâskielâlîi algâpargoost, mon maŋa toh láá árvuštâllum maŋgâtiedâlîi pargojuávhust. Lopâlîih tuáváduvah láá väljejum ton mield, maht toh pyeremusávt kovvejeh suomâkielâst kevttum áámmáttuáváduvâid já GAS-meetood ideologia. Anarâškielâlîih teermah láá jurgâlum suomâkielâlîi teermâi vuáđuld.

3 Uulmij asâttem

3.1 Uulmij identifisistem

GAS-meetood olášuttem vuálgá ain äššigâsâst. Äššigâs lii jieijâs eellim äššitobdee.

Vajodittem ulme tärhis identifisistem já miäruštâllâm váátá vajodittem olášuttein šiev áámmáttááiđu já hárjánem koččâmušâst orroo vajodittemvyevi olášutmist já tast, maht tot vaagit. Äššigâsâst pyehtih leđe maaŋgah sierâlágáneh tiervâsvuotân lohtâseijee symptomeh já sehe paargon já eellimtilán lohtâseijee koččâmušah, main tuš uásán puáhtá vaiguttiđ toi vajodittem vuovijguin, moh láá kevttimnáál. Jyehi äššigâs kiärgusvuodah já máhđulâšvuodah nubástusân mulsâšuveh sierâ tiilijn. Veikâ äššigâsâin ličij vuolgâsaajeest siämmáš puácuvuotâ, te ulmeh, maid sij asâtteh vajoditmân, sättih šoddâđ sierâlágánin, jieškote-uv ovtâskâs ulmui hiäivulâžžân.

Ulme identifisistem vuáđuduvá sahhiittâlmân já äššigâs tile seelvâtmân. Äššigâsâin tehálij uulmij identifisistem várás puáhtá kevttiđ strukturistum sahhiittâlmijd, mon koččâmušah iä muuneeld raijii vaigâdvuođâid, mutâ moi vievâst puáhtá selvâttiđ vajodittem tááhust merhâšittee aašijd (om. COMP₁). Nuuvt kočodum imâškoččâmuš puáhtá kevttiđ išseen ulme pyehtimist konkreetlii táásán. Talle puáhtá ovdâmerkkân táttuđ, ete äššigâs kovvee tile čuávuvávt: "Kuvâttâl, ete iho uáđidijnâd lii tábáhtum iimâš, já puoh tuu vaigâdvuođah, moi tiet tun lah vajoditmist, láppojeh. Ko tun koccááh čuávuváá iiđeed, te mast tun tiäđáh, ete návt lii tábáhtum?"

Äššigâsâst koijâduvvoo, ete maggaar toimâmnavavcâ nubástus suu jieijâs elimist ličij sunjin tehálâš já máhđulâš. Jis äššigâs ulmen lii ovdâmerkkân uápui juátkim, te kalga identifisistiđ taan ulme tááhust merhâšittee nubástusâid, moh kolgâčii tábáhtuđ, vâi uápuid puávtáčij juátkiđ. Uápui juátkim puáhtá leđe jo-uv uánihub ääigi tâi kuhheeb ääigi ulme äššigâs tile mield. Uápui juátkim puáhtá ovdâmerkkân vaattâđ, ete äššigâs 1) pirrâmpeiviritmâ máccá normaalin, 2) uáivâdâsâi kevttim kiäppán já 3) vuájudâttâmnahcâ puárrán. Talle taah kulmâ ulme taheh konkreetlâžžân taid nubástustárbuid, moh máhđulisteh uápui juátkim.

---

¹ Canadian Occupational Performance Measure (Toimâm vaigâdvuođâi já čođâldittemtääsi jiešárvuštâllâmvyeji), Harra ym. 2006.

Ohtâ tehálâš koččâmuš GAS-metodist lii tot, mon távjá já magareh ulmeh asâttuvvojeh. GAS-meetood vievâst kovvejuvvojeh čielgâ, tubdâttettee já merhâšittee nubástusah äšsigâs elimist. Uulmij juksâmân ráhtoo realistlâš äigitavlu. Uulmij juksâm puáhtá vaattâđ koskâmuddoid, main ij lah ulmemiäldásâš asâttiđ sierânâs uulmijd. Ovdâmerkkân jis ulmetäässin lii asâttum, ete tiäddu vuállán vittâ kiilu verd kuulmâ mánuppaje ääigi, ij lah ulmemiäldásâš asâttiđ sierâ GAS-ulme kyevti kiilu tiädu vyeleedmân.

Uulmij meeri kalga leđe kuáhtulâš, veikâ meetood taha máhđulâžžân käävci ulme asâttem. Koskâmiärálávt äšsigâsâst pyehtih leđe 1–3 siämmáá-áigásii ulme.

Pyere ulme asâttem išeniävvun puáhtá kevttiđ "kollenjuolgâdus" ađai nuuvt kočodum SMART-idea. SMART lii uánâdâs enjâlâskielâlij saanij vuossâmuin pustavijn. Sämikielân tot kovvee meetood idea, mii lii "fiätulâš, utkáá tâi jiärmáá".

SMART-ulme lii

Specific = spesifisâš, ohtâlistum, miäruštâllum

Measurable = tom puáhtá mittediđ

Achievable = tom puáhtá juksâđ

Realistic/Relevant = realistlâš já merhâšittee

Timed = toos lii máhđulâš ráhtiđ äigitaavlu

3.2 Ulme nomâttem

Ulme nomâttem álgá savâstâlmáin äšsigâssáin. Savâstâlmist áámmátolmooš já äšsigâs kavnâttává eellim já tiervâsvuođâ táhust tehálumosijd aaşijd, moid äšsigâs halijdičij nubástus.

Äšsigâs táhust lii pyereebs sárnuđ positiivlii nubástusâst ko vuájudâttâđ čuolmân já ton suujáid. Vajodittem áámmátulmuu pargon lii išediđ äšsigâs hammiđ nubástus vätee aaşijd ulme háámán já uáiniđ jieijâs áámmáttááiđu já hárjánem vievâst, ete puáhtá-uv ulme juksâđ vajodittem vuovijguin. (Kj. lahtos 1.)

Pyeri ulme lii ässhigâsân merhâshittee já tot kalga leđe juksâmist toin vajodittemvuovvijen, mast lii saahâ. Uulmánadeluvvoo uánihis kovvejeijee nommâ, tego pirrâmpeiviritmâ, juvâhánnáávuotâ, vuájudâttâmnahcâ, tiädu vyeledem, uáđđim, mielâmield pargo siskáldâs, tiäđu haldâšem, mielâtile jna. Návt ovdâmerkkân mielâtiervâsvuodâ vajoditmis ulmen puáhtâ nomâttiđ mielâtile puáránem, vajemielâlâsvuodâ tâi atâštâs kiäppánem tâi tom, ete ässhigâs finnee ustevijd.

3.3 Indikaattor valjim

Jieškote-uv ulme kuvviimân väljejuvvoo čielgâ indikaattor, mon puáhtá soppum tove árvuštâllâđ. Indikaattor lii lattim, tobdotile, tâidu tâi proosees, mii čielgâsumosávt oovdâst väljejum ulme já ovdánem ulme kulij. Tot puáhtá leđe kvaliteetlâš tâi kvantitatiivlâš olgospyehtim, tego tiäddu kiilui mield, uáđđim pištem, koccáámij meeri iijâ ääigi, jiešhiävulij jurdui meeri, validistum symptomkoijâdâllâmciaakkâdâh tâi vuáttamušlâš olgospyehtim.

Ovdâmerkkân jis mielâtiervâsvuodâ vajoditmis ulmen lii väljejum mielâtile puáránem, indikaattorin puáhtá leđe ovdâmerkkân, ete mon távjá jiešsormejurduuh iteh, ohtuunisvuotâni kiäsâdâttâm tääsi, jurduuh puátteevuodâst, tuáivuttesvuodâ tobdo, šlundom mielâ, jieštobdo tâi hemâdâsah uáđdimist.

3.4 Ciäkkáduv valjim

Ciäkkáduv rähtim lii GAS-meetood hástulmos muddo já váátá áámmátulmuin šiev ässhitubdâmuš vajoditmis. Vajodittem áámmátulmuuh kalgeh pastedž árvuštâllâđ, maid lii máhđulâš juksâđ ton äigikooskâst, mii lii kevttimnâál tâi mii lii ässhigâs motivaatio paijeentoollâm tááhust hiäivulâš. Taat váátá áámmátulmust tuárti hárjánem siämmâá sullâsijn ässhigâsain.

Ciäkkáduv rähtimist väljejum indikaattor ráhtoo tagarin, ete tom puáhtá mittediđ já árvuštâllâđ. Talle ulmetääsi miäldásâš nubástus kovvejuvvoo kvantitatiivlii (om. tiäddukiilu, tijme, távjudâh, prooseentuási) tâi kvaliteetlii olgospyehtim (om. nahcâ haldâšiđ tobdo, vuottum tiäđuhaldâšem) vievâst. Kvaliteetlâžžân indikaattorin ij koolgâ pieijâđ oovtâ tärhis lovo, peic indikaattorin kannat ain asâttiđ monnilágán kooskâ (om. tiädu vuálánem 5–6 kiilu verd, nohádem 1 tijme siste, aggressiivliih topiittuvah ohtii teikâ

kuohpii peeivist). Kvaliteetlāš indikaattor vuáđuduvá távjá äššigâs jieijâs vuáttamušân tâi tubdâmušân, já tot kalga leđe čielgâsávt olgospuohtum, väi tom juksâm puáhtá oovtâčielgiitlåvt aiccâđ (om. ana vuáruvaikuttâstile positiivlâžžân, pasta čielgiđ puácvuodâ vieres ulmui).

Ciäkkáduv ráhtidijn asâttuvvoo vistig ulmetääsi, mon äššigâs puáhtá realistlávt juksâđ. Taat lii GAS-ciäkkáduvâst 0. Čuáuvuvâžžân miäruštâlloo ciäkkáduv taasijn mottoom verd aaleeb (+1) já mottoom verd vyeleeb (-1) ko ulmetääsi.

Áámmátolmooš pividä äššigâs kuvviđ tile, mast nubástus lii aaleeb ko vuordum. Taat kovvee realistlii já positiivlii nubástus vuolgâtilán verdiddijin, mutâ ulme juksâm ij lah nuuvt oskottettee. Čuáuvuvâžžân áámmátolmooš pividä äššigâs kuvviđ tile, mast nubástus lii vyeleeb ko vuordum ulmetääsi. Vuordum tiileest mottoom verd vyeleeb ulme juksâmtääsi miäruštâlmist lii tehálâš, ete tot kovvee puohháid, ete nubástus lii olmâ suundán já tuođâlâš (tavlustâh 2). Talle äššigâs já áámmátolmooš pyehtiv visásmuđ, ete eidusâš ulme lii realistlâš.

Čuáuvuvâžžân ráhtoo ciäkkáduv täasi, mast nubástus lii čielgâsávt aaleeb (+2) já tast manja čielgâsávt vyeleeb (-2) ko vuordum ulmetääsi. GAS-ciäkkáduvâst täasi +2 uáivild tom, ete ulme puáhtá juksâđ optimaallijn tililjn miäruštâllum äigitaavlust. Ulme lii máhđulâš juksâđ, jis puoh ääshih luhostuveh. GAS-ciäkkáduvâst täasi -2 uáivild tom, ete äššigâs ij lah ovdánâm vajodittem ulmetääsi suundán nuuvt ennuv, ete nubástusâst ličij suu tooimân merhâšume. GAS-ciäkkáduv täasi lii -2, jis tile mana hynebin tâi piso siämmáážin.

Tavlustâh 2. GAS-ciäkkâdâh já nubástus kuvvim

Muutoksen suunta = Nubástus sunde

Muutoksen suunta	GAS-ciäkkâdâh		Nubástus kvaliteet
	-2	Čielgâsávt vyeleeb ko vuordum	Nubástusâst ij merhâšume tooimân. Tile siämmâš tâi viärrâb.
	-1	Mottoom verd vyeleeb ko vuordum	Loppâpuádus lii ucceeb ko vuordum, mutâ olmâ suundán.
	0	Ulmetääsi	Realistlâš juksâđ
	+1	Mottoom verd aaleeb ko vuordum	Ulme realistlâš. Loppâpuádus lii eenâb ko vuordum.
	+2	Čielgâsávt aaleeb ko vuordum	Puáhtâ juksâđ optimaallijn tiilijn

Cardillo já Smith pähudeh Kiresuk já iärásij (1994, 199) kirjeest, ete Gauss täävgi juahâsem mield ulmetääsi 0 jukseh siämmâlágâniñ äššigâsâin 43 %, já GAS-ciäkkâduvâst táásán -1 tâi +1 jukseh kuohuid suulân 21 % siämmâlágán äššigâsâin. Ciäkkâduv robdâárvoid +2 já -2 pääcih kuohuid suulân 7 % äššigâsâin.

3.5 Uulmij tärhistem já máhduliih čuolmah

Uulmij aasâtmist kalga ain väldiđ huámmášumán, ete ulmeciäkkâduv sierâ taasij kuvviimeh kalgeh lede oovtâčielgiitlavt iberdetteeh.

Uulmij aasâtmist pyehtih puáttiđ oovdân čuávuvááh čuolmah:

- Väljejum indikaattor ij kuvvii asâttum ulme (ulme nommâ).

- Ciäkkädâh ij lah miäruštâllum tuárvi čielgâsávt tâi tot lii kovvejum epičielgâ sanijguin já tondiet juksâm ij pyevti manjeláá árvuštâllâd.
- Ciäkkädâh ij lah oovtâčielgiitlâš. Juátkojejee muttojeijeeh maneh jo-uv pajaluvâi (GAS-ciäkkâduv tääsi 0: uáđá 7–8,5 tijmed, GAS-ciäkkâduv tääsi+1: uáđá 8–9 tijmed) tâi ciäkkâduv sierâ taasij kooskâst láá räägih (GAS-ciäkkâduv tääsi -1: tiäddu vuállán 2–3 kiilu verd, GAS-ciäkkâduv tääsi 0: tiäddu vuállán 5–6 kiilu verd).
- Siämmáá ulme ciäkkâduvâst láá kyehti sierâ indikaattor: ovdâmerkkân ulmetääsi (GAS-ciäkkâduv tääsi 0) vuálgá škoovlân ääigild ige iđedist rijdâl ennijn. Vuossâmuš indikaattor lii vyelgim škoovlân ääigild já nubbe lii ennijn rijdâlem. Tai indikaattorij árvuštâllâm siämmáá ääigi lii máhđuttem.
- Indikaattorij valjiimist miäruštâlloo meid kuálmád uásipele toimâ, mii ij sorjo äšsigâs tooimâst já lii vajodittem áámmátulmui vaikuttâs ulguubeln.
- Ulme juksâmâñ ij lah asâttum äigitavlu.
- Uulmij juksâmtaasij ráhtimist kiävttoo kielâ, vuáháduvah tâi mittáreh, maid vajodittem puoh olášutteeh iä tuubdâ.

4 Vajoditmist sooppâm

Äšsigâssáin savâstâlloo, ete mii kolgâčcij tábáhtuđ väi soppum uulmijd puáhtá juksâđ. Moh láá koskâmudoh, moi lappâd kalga moonnâđ. Mii váttoo äšsigâsâin já maggaar torjuu vajodittem áámmátolmooš fáálá?

Keevâtlávt puáhtá kuittâg moonnâđ tienuuvt, ete äigitavlu ij piissáá, tiervâsvuotâtile muttoo tâi vuávájum vajodittemtooimah iä heivii äšsigâsân. Talle kalga vuosâsaajeest smiettâđ, ete puáhtá -uv vajodittemtooimâid nubásmitmáin juksâđ ulmetääsi äigitaavlu mield väi kalga-uv páhudiđ, ete ulme lâi liijkás vättee já kalga asâttiđ ollásávt uđđâ ulme kevttimáin SMART-prinsiip.

Uulmijd lii pyeri tärhistið merikoskâsávt. Jis ulme ij lah innig ääigi täasist tâi tárbulâš, tom puáhtá árvuštâllâð já asâttið uððâ uulmijd já máhðuttemmin páhudum ulmeh meddâlistojeh.

5 Uulmij juksâm

Uulmij juksâm árvuštâlloo oovtâst äšsigâssáin soppum peeivi. Talle jieškoðe-uv ulme ciäkkáduvâst kiäččojeh olášum lohoáárvuh. Taah olášum lohoáárvuh rekinistojeh oohtân já kiäččoo T-lohoárvutavlustuvâst uulmij mere miäldásâš T-lohoárvu (kj. Lahtos 2).

Tavlustâh taha máhðulâžžân enâmustáá käävci ulme lohoáárvu keččâm. T-lohoárvu lii ain 50, jis uulmij summe lii 0. Taat uáivild tom, ete ulmeh láá koskâmiärálávt juksum. Ko uulmij juksâm summe páácá vuálá nolá, aðai T-lohoárvu lii vuálá 50, ulmeh iä lah koskâmiärálávt juksum tâi toh láá asâttum liijkás vaigâdin juksâð. Jis uulmij juksâm summe vuod lii paijeel nolá, aðai T-lohoárvu lii stuárráb ko 50, ulmeh láá juksum koskâmiärálávt pyerebeht tâi toh láá asâttum liijkás älkken juksâð. T-lohoárvu taha juávkkutääsi analyysijd máhðulâžžân já ovtâskâs ulmui uulmij mulsâšuvvee meerijd puáhtá haldâšið statistiiklii analyysisst.

6 Kirjálâšvuotâ

Bovend'Eerdt, T. J., Botell, R. E., Wade, D. T. (2009). Writing SMART rehabilitation goals and achieving goal attainmentscaling: A practical guide. *Clinical Rehabilitation*, 23(4), 352–361.

Gordon, J. E., Powell, C., Rockwood, K. (1999). Goal attainment scalingas a measure of clinically important changein nursinghome patients. *Age and Ageing*, 28 (3): 275–283.

Harra T., Aralinna V., Heikkilä M., Korkiatupa R., Löytönen K., Onkalo-Olkonen, R. (2006). Kohti toimintakyvyn kokonaisvaltaista arvointia. *Duodecim* 122, 554 –62.

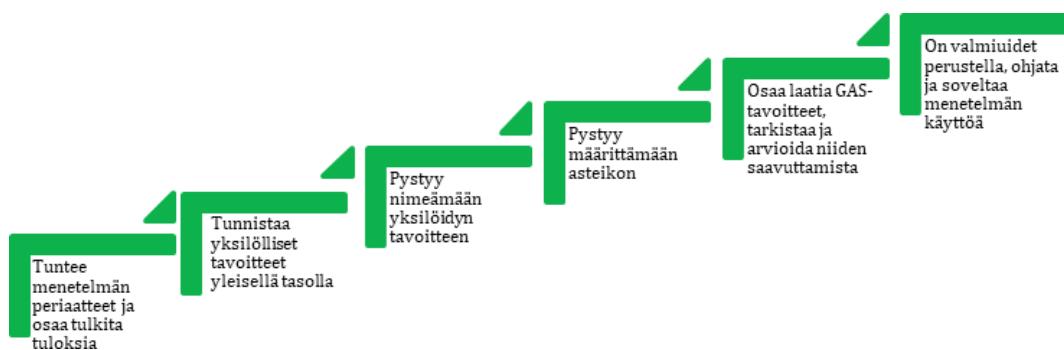
Kiresuk, T. J., Smith A., Cardillo, J. E. (1994). Goal Attainment Scaling: Applications, Theory, and Measurement. Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates.

Sukula S., Vainiemi K., Laukkala T. (toim.) (2015) GAS – Menetelmästä sovellukseen. Kela tutkâmuásádâh. Almostittem kávnoo Helsig ollâopâttuv digitaallii arkkâduvâst (www.helda.helsinki.fi).

Turner-Stokes, L (2009). Goal attainment scaling(GAS) in rehabilitation: a practical guide. Clinical Rehabilitation, 23, 362–370.

7 Lahtoseh

Lahtos 1. GAS-mättim porthááh

Tobdá meetood prinsiipijd já máttá tulkkuð puátusijd.

Identifisist ovtaskás ulmuu uulmijd almolii täasist.

Pasta nomâttið persovnlávt asâttum ulme.

Pasta miäruštâllâð ciäkkáduv.

Máttá asâttið GAS-uulmijd, tärhistið já árvuštâllâð toi juksam.

Láá kiärgusvuodah vuáđustâllâð, stivrið já heiviittið meetood kevttim.

Lahtos 2. T-lohoárvutavlustâh (T-score)